

ADDENDA

AD B. CAROLI MAGNI DIPLOMATA AUTHENTICA

QUÆ AD PARTES ITALIÆ SPECTANT.

I.

a Diploma Caroli Magni Paulino patriarche pro libertate clero Aquileiensi servanda in electione patriarcharum.

(Anno 792.)

Carolus gratia Dei rex Francorum et Longobardorum, ac patricius Romanorum.

Si petitionibus sacerdotum servorum Dei, in quo nostris auribus fuerunt prolatae, libenter obtemperamus, et eas in Dei nomine ad effectum producimus, regiam consuetudinem exercemus, et hoc nobis ad mercedis augmentum seu ad stabilitatem regnorum nostrorum pertinere confidimus. Igitur notum sit omnibus fidelibus nostris presentibus scilicet et futuris, qualiter vir venerabilis Paulinus sanctae Aquilegensis ecclesiae patriarcha, quae est in honore sanctae Dei genetricis semperque virginis Mariae, vel sancti Petri principis apostolorum, sive sancti Marci constructa, clementiam regni nostri petiit, ut quandoquidem ipse divina vocatione de hac luce ad Dominum migraverit, qualem meliorem et digniorem ipsa sancta congregatio, quae ibidem sub sancto ordine vitam regere videatur, infra se nobis, filioque nostro Pipino regi, et omni genti nostrae per omnia fidelem, aptum, et congruum voluerint, ex praemissa indulgentia nostra, salva principali potestate nostra, sicut et in caeteris Ecclesiis secundum canonicam auctoritatem licentiam habeant super se eligendi pastorem. Et insuper postulavit Serenitati nostrae, ut homines servientes antedictae Ecclesiae ibi et ubi commanentes nullam decimam de annona aut de peculio ullo unquam tempore in publico solvere debeant, neque de peculio proprio ecclesiastico, quando partibus Istriensibus in pascuis miserint, ullum debeant solvere herbaticum. Cujus venerabilem petitionem nolimus denegare tribus ex causis: una videlicet, ut ipsis servis Dei, qui ibidem Deo famulari videntur, pro nobis, uxoreque, filiis, et filiabus nostris, et populo nobis a Deo commisso jugiter Domini misericordiam melius implorare delectet; alia, ut in divinis litteris et doctrinis spiritualibus amplio certamen mittere procurant; tertia, ejus meritis compellentibus ita praestitisse, et in omnibus concessisse cognoscite. Propterea per praesentem auctoritatem nostram decernimus et iubemus, quod perpetualiter mansurum esse volumus, ut sicut supra memoravimus circa eundem sacrum locum ex praemissa indulgentia nostra perenniter maneat inconvulsum; et specialiter concessimus in elemosyna nostra memorato viro venerabili, ut

^a In Chart. Comm. de Maniaco, ex lib. Thesauri S. Aquileiensis Ecclesiae. Correct. ex Diplom. edit. a

A supra servientes jam factae Ecclesiae, mansionaticos vel foderos nullus audeat providere aut exaltare ullo unquam tempore: excepto si venerit, quod nos ipsi, aut dilectus filius noster Pipinus, vel regale praesidium propter impedimenta inimicorum partibus Forjuliensibus, aut in fine Tarvisiani advenerint. Tunc propter necessitatis causam, si contigerit, mansiones homines nostri ibidem accipiant. In reliquo vero si in Verona et Vicentia, aut in longioribus finibus resederint, ut supra facti sumus, omni tempore per mercedis nostrae augmentum fiat indultum atque concessum. Et ut haec auctoritas firmiter habeatur, et diuturnis temporibus melius conservetur manu propria subterfirmavimus, et de annulo proprio sigillari jussimus.

B Facta pridie Nonas Augusti anno xxiv et xix regni nostri.

Actum Regomesburg palatio publico in Dei nomine feliciter. Amen.

II.

b Diploma Caroli Magni Paulino patriarcha.

(Anno 805.)

Carolus gratia Dei rex Francorum et Longobardorum ac imperator Romanorum.

Si petitionibus sacerdotum vel servorum Dei, in qua nostris auribus fuerunt prolatae, libenter obtemperamus, et eas in Dei nomine ad effectum producimus, regiam consuetudinem exercemus, et hoc nobis ad mercedis augmentum, seu stabilitatem nostri regni pertinere confidimus. Pateat igitur omnibus sanctae Dei Ecclesiae presentibus ac futuris fidelibus domanum Paulinum sanctae Aquilegensis Ecclesiae patriarcham Romae erga nostri pietatem et papae misericordiam in quodam synodali concilio lamentationem fecisse suam videlicet ecclesiam ingenti paganorum populatione penae totam existere desolatam. Nos autem ipsius tales audientes querelas apud omnium largitorem bonorum magni incidere veriti sumus facinoris culpam, si ejus lamentatio nil consolationis apud nostri misericordiam imperii obstante tenacitatis obice imperare potuisse videretur. Quocirca justis claudere aurem petitionibus metuentes tacita nobiscum inquirere cupimus mente, qualiter secundum praedicti Paulini patriarchae lamentationem nostrae Aquilegensis Ecclesiae succurrere pietas deberet. Tandem papae caeterorumque astantium episcoporum accepto consilio dignum justumque fore duximus quosdam ad ipsius Aquilegensis ecclesiae consecrationem pertinentes episcopatus domno Paulino tribuendos patriarchae suisque successoribus ad superscriptae Aquilegensis ecclesiae Palladio, Hist. E. I. lib. II.

^b Ex Archivo capituli Utinensis E. clesiae.

exaltationem. Ut quæ nunc sævissima paganorum A rabie dejecta et conculcata cernitur nostro imperiali erigi con.... atur [consoletur] munere. Quapropter has præcepta... es [præceptales] litteras omnino a nostro nunc ju... [jure] transfudimus in jus.... statem [et potestatem] domni supradicti Paulini patriarchæ omniu.... Ilius [omniumque illius] successorum sex ep.... patus [episcopatus]. Unum videlicet... [videlicet] concordiensem al.... inensem [Utinensem]. Tertium illum, qui apud civitatem novam Histriæ c.... nstitutus [constitutus] esse noscitur, quartum vero Ruginensem, quintum Penetensem, sextum .... arsatensem [Tarsatiensem]. Volumus de.... q.. [denique] ac per has nostræ magnificentiæ litteras santientes jubemus, ut in his prænominatis lo... is [locis] episcopos ordinandi ac regendi sive dandi nullus jus vel potestatem habere seu exercere aliquando præsumat, præter eum, qui sanctæ Aquilejensis ecclesiæ gubernaculo videbitur regere, et ut æc [hæc] auctoritas firmior habeatur, ac omni tempore melius conservetur, manu propria subter firmavimus, et de annulo nostro sigillari jussimus.

Signum Caroli gloriosissimi imperatoris.

Jacobus ad vicem Radovj scripsit et subscripsit.

Data pridie Nonas Augustas anno III imperii nostri, indictione vero I.

Actum Romæ in Dei nomine feliciter. Amen.

III.

* *Diploma Caroli Magni Maxentio patriarchæ pro Aquilejensi ecclesia reparanda.*

(Anno 812.)

In nomine Patris, et Filii, et Spiritus sancti.

Carolus serenissimus Augustus, a Deo coronatus, Magnus pacificus imperator, Romanorum gubernans imperium, qui et per misericordiam Dei rex Francorum et Longobardorum.

Quidquid ob amorem Dei omnipotentis, et ad loca saorum venerabilium pro mercedis animæ nostræ augmento cedimus et condonamus, hoc nobis procul dubio ad æternam beatitudinem pertinere confidimus. Igitur notum sit omnium fidelium nostrorum magnitudinæ præsentium scilicet et futurorum, qualiter vir venerabilis Maxentius patriarcha Serenitati nostræ suggestit, eo quod sedem, quæ Aquilegia civitate priscis temporibus constructa fuerat, et ob metum vel perfidiam Gothorum et Avarorum, seu cæterarum nationum derelicta ac destructa hactenus remanserat diebus nostris, divini amoris face accensus, Christo protegente, una cum nostro adiutorio construere atque reparare ad pristinum honorem cupiebat; sed quia locus, in quo hoc facere optabat, admodum arctus vel strictus habebatur, ut condigne ibidem hoc facere non valeat, petiit Celsitudini nostræ, ut in

* Inter chart. Comm. de Maniaco ex lib. Thesauri S. Aquilejen. Eccl.

^b In his notis chronologicis error irrepsit. Ex annis imperii, regni Francici, et indictionis habemus annum quo datum fuit diploma, esse DCCCXII, quo

eleemosyna nostra ad eandem suam sedem aliquam portionem hæreditatis, quam Rotgandus Longobardus, et germanus illius Felix intra civitatem vel foris prope mœnia civitatis ipsius habuerunt, et propter eorum infidelitatem, quia cum Rotgando quondam infideli duc, fuerunt interfecti, in publicum nostrum secundum legem Francorum vel Longobardorum devenerat; et post illorum duorum fratrum de hac luce obitum quidam fidelis noster nomine Landola per nostrum tenuit beneficium, et post hujus discessum Bonno filius ejus hactenus tenere visus fuit, traderemus vel confirmarem, quatenus opportunius atque decentius atria vel reliquas constructiones, quæ ad honorem illius loci pertinerent; secundum quod ipse mente provida tractaverat, adimplere

B valeat. Nos vero de tam præclari operis constructione exhilarati condonamus atque confirmamus supradictam portionem duorum prædictorum fratrum infidelium Rotgandi videlicet et Felicis, quæ ad jus nostrum pertinere dignoscebatur in eleemosyna nostra pro mercedis animæ nostræ augmentum ecclesiæ Dei sanctæ genitricis Mariæ, vel ad ipsam sedem Aquilejensem, ut perennis temporibus ad ipsam sedem sanctam proficiat in augmentis : id est domos, cultilem cum sedimine, terris aratoriis, vineis, silvis, pratis, seu portionem illam, quam in portu fluminis, quod vocatur Natisionis, habere visi fuerunt, sicut superius comprehendimus; quidquid intra civitatem vel foras prope muros civitatis ditioni nostræ ex ipsa hæreditate pertinere videatur, tradimus atque confirmamus, et in perpetuum mansurum esse volumus. Tertius quidem frater illorum nomine Landolphus, qui in infidelitate eorum non perseveravit, suam adhuc tenet portionem. Per reliqua autem loca ibi et ubi aliquid de supradictorum infidelium hæreditate ad nos pervenit, nostræ imperiali reservavimus ordinationi. Præcipientes ergo jubemus, ut nullus fidelium nostrorum cujuslibet ordinis, officii, auctoritatis atque honoris deinceps in futurum de prædictis rebus, quas perpetualiter circa ipsum sanctum locum delegavimus atque confirmavimus, rectores ipsius sanctæ Dei Ecclesiæ prænominatas res ab ullius contradictione, tranquille et quiete jure perpetuo possidere impediatur. Et ut hæc traditio et confirmatio nostra firmiter habeatur, ac per futura tempora melius conservetur, manu propria subscripsimus, et de annulo nostro subter sigillari jussimus.

Data XII Kal. Januarii anno XII Christo propitio imperii nostri, et XLV regni in Francia, XXXVII in Italia, indictione V b.

Actum Aquisgrani in palatio regio, in Dei nomine feliciter. Amen.

cum tamen non concurrat annus XXXVII regni Italici, duobus annis deficientibus. Scribendum ergo esset, XXXIX in Italia. In fine quoque deest subscriptio scribæ, seu notarii.